

ΔΗΜΟΣΙΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ, ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΘΕΣΜΟΙ

Διάλεξη 13:

Δημόσια επιλογή

23/05/2019

Δημήτρης Καλλιώρας

η-ταχυδρομείο: dkallior@uth.gr

τηλέφωνο: 24210 74484

γραφείο: Γ23

μέρα και ώρες γραφείου: Πέμπτη, 08:00 – 10:00

Διδακτική Ομάδα

Αναπληρωτής Καθηγητής Δημήτρης Καλλιώρας (dkallior@uth.gr)

ΕΔιΠ Γιάννης Σαράτσος (saratsis@uth.gr)

Ποιος καθορίζει την Κατανομή των Πόρων;

-3-

- Ποιος είναι ο μηχανισμός λήψης αποφάσεων οι οποίες προσδιορίζουν τις κατανομές των πόρων και ορίζουν, εν τέλει, την κοινωνική ευημερία;
- Υπάρχει κάποιος «κεντρικός σχεδιαστής» ο οποίος γνωρίζει τις συναρτήσεις χρησιμότητας όλων των ατόμων μιας κοινωνίας και είναι σε θέση να προσδιορίσει τις άριστες κατανομές;

Δημόσια Επιλογή σε Συνθήκες Ομοφωνίας (I)

-4-

- Έστω ότι η κοινωνία πρέπει να επιλέξει την ποσότητα παροχής ενός δημόσιου αγαθού.
- Αν τα άτομα αποφασίσουν μόνα τους τότε θα υπάρχει υποπροσφορά του δημόσιου αγαθού. Τούτο διότι εφόσον τα άτομα ερωτηθούν ευθέως είναι πιθανό να αποκρύψουν τις πραγματικές τους προτιμήσεις λόγω της αδυναμίας αποκλεισμού τους από την κατανάλωση του δημόσιου αγαθού και να λειτουργήσουν ως δωρεάν χρήστες (free riders).
- Ας υποθέσουμε ότι υπάρχουν δύο άτομα (ή δύο κοινωνικές ομάδες) ο Α και ο Β και πρέπει να συμφωνήσουν και οι δύο (ομόφωνα) για την ποσότητα παροχής ενός δημόσιου αγαθού. Η ποσότητα δημόσιου αγαθού που επιθυμεί ο καθένας εξαρτάται από το μερίδιο του κόστους που του αναλογεί δηλαδή το ποσοστό συμμετοχής του, μέσω φορολογίας, στην παραγωγή του δημόσιου αγαθού.

Δημόσια Επιλογή σε Συνθήκες Ομοφωνίας (II)

-5-

- Προφανώς, για να παραχθεί το δημόσιο αγαθό πρέπει το κόστος παραγωγής του να καλυφθεί στο έπακρο. Η ποσότητα που θα παραχθεί θα είναι εκείνη για την οποία τα άτομα είναι διατεθειμένα να συνεισφέρουν ακριβώς το μερίδιο που απαιτείται για την παραγωγή. Η ισορροπία επιτυγχάνεται μέσω διαπραγματεύσεων μέχρι να καταλήξουμε στο άριστο σημείο. Το πρόβλημα είναι πως σε μια κοινότητα πολλών ατόμων οι διαπραγματεύσεις έχουν μεγάλο κόστος...

Δημόσια Επιλογή σε Συνθήκες Άμεσης Δημοκρατίας (Απλή Πλειοψηφία) (I)

-6-

- Η ομοφωνία είναι ο ιδανικός μηχανισμός λήψης αποφάσεων: αν όλοι συμφωνούν σε μια απόφαση, τότε – με την υπόθεση των ορθολογικών ατόμων – όλοι ωφελούνται. Ωστόσο, έχει το κόστος της συνεχούς διαπραγμάτευσης προκειμένου να βρεθεί το άριστο σημείο στο οποίο είναι όλοι σύμφωνοι.
- Από την άλλη μεριά, υπάρχει η αρχή της πλειοψηφίας. Το βασικό της πρόβλημα είναι πως κάποιος (η μειοψηφία) πιθανότατα ζημιώνεται από την απόφαση της πλειοψηφίας. Συνεπώς, υπάρχει μια ανταλλακτική σχέση (trade-off) ανάμεσα στο κόστος που προκύπτει από την επιβολή ενός μέτρου που θίγει κάποια άτομα και το κόστος του χρόνου που δαπανάται για την λήψη μιας ομόφωνης απόφασης που δε θίγει κανένα.
- Τα κόστη αυτά είναι βέβαιο ότι θα διαφέρουν ανάλογα με το ζήτημα που τίθεται, την πολυπλοκότητά του και όσα διακυβεύονται.

Δημόσια Επιλογή σε Συνθήκες Άμεσης Δημοκρατίας (Απλή Πλειοψηφία) (II)

-7-

- Για ποσοστά μικρότερα του 50% το ενδεχόμενο αντικρουόμενων αποφάσεων είναι τέτοιο ώστε αυξάνει σημαντικά το κόστος λήψης μιας απόφασης. Σε μια τέτοια περίπτωση μιλάμε για απλή πλειοψηφία. Η απλή πλειοψηφία έχει το μειονέκτημα πως είναι η μικρότερη δυνατή πλειοψηφία που αποφεύγει τις αντικρουόμενες αποφάσεις.
- Σε κάθε περίπτωση, προκύπτει πως το κράτος δεν υφίσταται μόνο σαν μηχανισμός επιβολής της συνεργασίας που επιτυγχάνει τις κατανομές που ευνοούν όλους αλλά και σαν μηχανισμός αναδιανομής από κάποιες ομάδες σε κάποιες άλλες. Αυτό οφείλεται στον πλειοψηφικό κανόνα – που αποτελεί και το θεμέλιο λίθο κάθε δημοκρατικής λήψης αποφάσεων – που ενθαρρύνει το σχηματισμό πλειοψηφικών συμμαχιών που είναι σε θέση να αναδιανέμουν πόρους προς όφελός τους και σε βάρος των μειοψηφούντων («τυραννία της πλειοψηφίας»).

Δημόσια Επιλογή και το Θεώρημα του Μέσου Ψηφοφόρου (I)

-8-

- Υπάρχουν περιπτώσεις όπου η αρχή της πλειοψηφίας δεν μπορεί να καταλήξει σε αποτέλεσμα.
- Έστω ότι έχουμε τα άτομα Α, Β και Γ που έχουν να επιλέξουν μεταξύ τριών επιπέδων δημόσιων δαπανών: 1000, 1500 και 3000 ευρώ. Η κατάταξη του Α είναι 1000, 1500, 3000, του Β 1500, 3000, 1000 και του Γ 3000, 1000, 1500.
- Σε μια τέτοια περίπτωση, υπάρχει κυκλικότητα: Σε μια ψηφοφορία μεταξύ 1000 και 1500 θα κερδίσει το 1000 αφού θα το ψηφίσουν ο Α και ο Γ. Σε μια ψηφοφορία μεταξύ 1000 και 3000 θα κερδίσει το 3000 αφού θα το ψηφίσουν ο Β και ο Γ και σε μια ψηφοφορία μεταξύ 1500 και 3000 θα κερδίσει το 1500 αφού θα το ψηφίσουν ο Α και ο Β. Έτσι δεν υπάρχει καθαρό αποτέλεσμα αφού η έκβαση εξαρτάται από τη σειρά που θα τεθούν τα ζητήματα σε ψηφοφορία.

Δημόσια Επιλογή και το Θεώρημα του Μέσου Ψηφοφόρου (II)

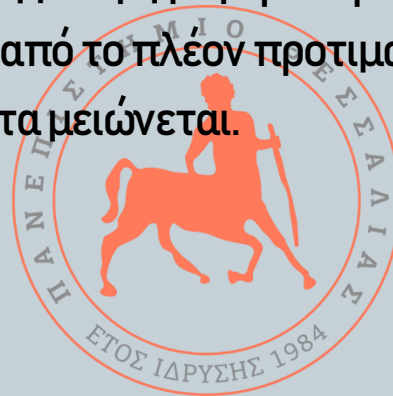
-9-

- Το πρόβλημα αυτό οφείλεται στις προτιμήσεις του ψηφοφόρου Γ, οι οποίες παρουσιάζουν δύο κορυφές: Προτιμά το υψηλό και το χαμηλό επίπεδο δημόσιων δαπανών σε σχέση με το ενδιάμεσο.
- Ένα τέτοιο παράδειγμα μπορεί να είναι η ζήτηση των ατόμων με υψηλό εισόδημα για δημόσια εκπαίδευση. Όταν γίνονται μεγάλες δημόσιες δαπάνες για εκπαίδευση, τότε θα στείλουν τα παιδιά τους σε δημόσιο σχολείο και θα πληρώνουν υψηλούς φόρους. Όταν γίνονται μικρές δημόσιες δαπάνες θα στείλουν τα παιδιά τους σε ιδιωτικό σχολείο και θα πληρώνουν χαμηλούς φόρους. Σε ενδιάμεσο επίπεδο δαπανών θα στείλουν τα παιδιά τους σε ιδιωτικό σχολείο και θα επιβαρύνονται με υψηλότερους φόρους. Προφανώς, υπάρχουν προτιμήσεις δύο κορυφών, στο υψηλό και στο χαμηλό επίπεδο δαπανών. Το ενδιάμεσο επίπεδο δημόσιων δαπανών για εκπαίδευση είναι η χειρότερη κατάσταση.

Δημόσια Επιλογή και το Θεώρημα του Μέσου Ψηφοφόρου (III)

-10-

- Αυτή η μορφή των προτιμήσεων προκαλεί την κυκλικότητα. Αν τις αλλάξουμε και πούμε ότι η κατάταξη του Γ γίνεται για παράδειγμα 3000, 1500, 1000 τότε υπάρχει αποτέλεσμα με πλειοψηφία και είναι 1500.
- Συνεπώς προκύπτει μια βασική προϋπόθεση ώστε μια πλειοψηφική διαδικασία να μπορεί να οδηγήσει στη λήψη μιας απόφασης: οι ψηφοφόροι πρέπει να έχουν προτιμήσεις μιας κορυφής, δηλαδή όταν απομακρυνόμαστε από το πλέον προτιμώμενο σημείο προς οποιαδήποτε κατεύθυνση, η χρησιμότητα πάντα μειώνεται.

Δημόσια Επιλογή και το Θεώρημα του Μέσου Ψηφοφόρου (IV)

-11-

- Επίσης μπορεί να διαπιστωθεί και μια επιπλέον υπόθεση που έγινε άρρητα: ότι οι εναλλακτικές λύσεις αξιολογούνται σε μία μόνο διάσταση όπως στο παράδειγμά μας που συγκρίνουμε υψηλότερα ή χαμηλότερα επίπεδα δαπανών. Όταν οι εναλλακτικές προτάσεις στηρίζονται σε περισσότερες διαστάσεις (λ.χ. αν οι δημόσιες δαπάνες θα αγοράσουν μια βιβλιοθήκη, ένα κολυμβητήριο ή ένα νοσοκομείο) τότε είναι μεγαλύτερη η πιθανότητα να εμφανίζονται προτιμήσεις πολλών κορυφών.

Δημόσια Επιλογή και το Θεώρημα του Μέσου Ψηφοφόρου (V)

-12-

- Με δεδομένες τις προτιμήσεις μιας κορυφής μπορούμε να διατυπώσουμε το θεώρημα πως το αποτέλεσμα κάθε πλειοψηφικής διαδικασίας είναι η προτίμηση του μέσου ψηφοφόρου. Ο μέσος ψηφοφόρος είναι εκείνος που οι προτιμήσεις του είναι η διάμεσος της κατανομής των προτιμήσεων όλων των ψηφοφόρων. Αν δηλαδή η προτίμηση του είναι X (π.χ. ότι πρέπει να προσφερθεί X ποσότητα ενός δημόσιου αγαθού) τότε ο αριθμός των ψηφοφόρων που προτιμούν κάτι μεγαλύτερο από X είναι ίσος με τον αριθμό όσων προτιμούν κάτι λιγότερο από X . Το θεώρημα ορίζει πως η προτίμηση του μέσου ψηφοφόρου (X) θα κερδίσει οποιαδήποτε άλλη προτίμηση με πλειοψηφία.

Δημόσια Επιλογή και το Θεώρημα του Μέσου Ψηφοφόρου (VI)

-13-

- Ο λόγος είναι πως εφόσον υπάρχουν προτιμήσεις μιας κορυφής, κάθε ψηφοφόρος προτιμά εκείνο το επίπεδο που βρίσκεται κοντύτερα στο δικό του άριστο. Έτσι, η προτίμηση του μέσου ψηφοφόρου θα έχει την πλειοψηφία έναντι οποιασδήποτε άλλης πρότασης (π.χ. για υψηλότερο επίπεδο δαπανών) γιατί θα ψηφιστεί τουλάχιστον από τους μισούς (που προτιμούν χαμηλότερο επίπεδο δαπανών από τον μέσο ψηφοφόρο και συνεπώς προτιμούν το επίπεδο δαπανών του μέσου ψηφοφόρου από οποιοδήποτε υψηλότερο) συν τον μέσο ψηφοφόρο.

Δημόσια Επιλογή και το Θεώρημα του Μέσου Ψηφοφόρου (VII)

-14-

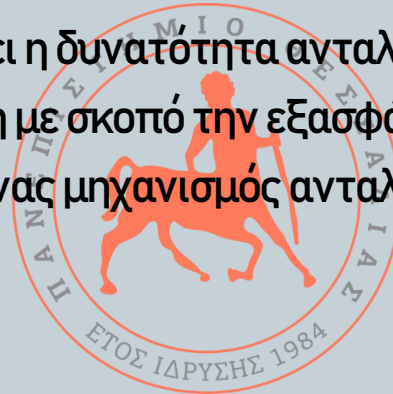
- Το θεώρημα του μέσου ψηφοφόρου προσφέρει και μια εξήγηση για την τάση των κομμάτων να μετακινούνται προς το κέντρο. Κάθε κόμμα έχει συμφέρον να τροποποιεί τις θέσεις του ώστε να πλησιάζουν τις προτιμήσεις του μέσου ψηφοφόρου καθώς όσο κοντύτερα βρίσκεται σε αυτές, τόσο περισσότερες ψήφους θα λάβει. Όμως αυτή η τάση ισχύει για όλα τα κόμματα με αποτέλεσμα όλα να συγκλίνουν προς το κέντρο. Αυτό θα γίνεται εντονότερο όσο αποδυναμώνονται οι ιδεολογίες...

Δημόσια Επιλογή και το Θεώρημα του Μέσου Ψηφοφόρου (VII)

-15-

- Προφανώς, εφόσον ληφθεί υπόψη και η περίπτωση κατά την οποία οι προτιμήσεις των ψηφοφόρων διαφέρουν ως προς την έντασή τους (δηλ. πόσο περισσότερο προτιμά ο ψηφοφόρος την τάδε επιλογή έναντι της δείνα επιλογής), τότε οι δυνατότητες που παρουσιάζονται στο μηχανισμό αποκάλυψης των προτιμήσεων μέσω ψηφοφορίας διευρύνονται σημαντικά.
- Δυνητικά, ενδέχεται να προκύψει η δυνατότητα ανταλλαγής ψήφων, με την έννοια της υποστήριξης σε κάποια πρόταση με σκοπό την εξασφάλιση της υποστήριξης σε κάποια άλλη πρόταση. Εμφανίζεται δηλαδή ένας μηχανισμός ανταλλαγής παρόμοιος με εκείνον της αγοράς ιδιωτικών αγαθών.

Δημόσια Επιλογή και το Θεώρημα Αδυναμίας (I)

-16-

- Κανένα σύστημα λήψης συλλογικών αποφάσεων δεν παρέχει εγγυήσεις για συνεπή αποτελέσματα (η ομοφωνία μπορεί να οδηγήσει σε στασιμότητα, η πλειοψηφία σε κυκλικότητα και η αλληλοϋποστήριξη σε μείωση της συνολικής ευημερίας).
- Η δυσκολία αυτή διατυπώθηκε από τον Arrow (1951) με το θεώρημα της αδυναμίας.
- Συγκεκριμένα, αν θέσουμε κάποια κοινώς αποδεκτά χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει ένα σύστημα λήψης αποφάσεων, το μοναδικό σύστημα που ικανοποιεί αυτά τα χαρακτηριστικά είναι μια δικτατορία!
- Κανένα δημοκρατικό σύστημα λήψης αποφάσεων που να ικανοποιεί αυτά τα χαρακτηριστικά δε μπορεί να εγγυηθεί τη συνεπή λήψη αποφάσεων. Μόνο αν οι προτιμήσεις της κοινωνίας ταυτίζονται με τις προτιμήσεις ενός ατόμου (δικτατορία) μπορούν να ληφθούν συνεπείς αποφάσεις.

Δημόσια Επιλογή και το Θεώρημα Αδυναμίας (II)

-17-

- Η βασική συνέπεια του θεωρήματος του Arrow είναι η αμφισβήτηση της ύπαρξης μιας συνάρτησης κοινωνικής ευημερίας που να εκφράζει τις συλλογικές προτιμήσεις των ατόμων.

Δημόσια Επιλογή και το Θεώρημα Αδυναμίας (III)

-18-

- Χαρακτηριστικά του συστήματος λήψης αποφάσεων:
 - Πρέπει να μπορεί να ληφθεί απόφαση ανεξάρτητα από τη μορφή των προτιμήσεων των ψηφοφόρων (μία ή δύο κορυφές).
 - Πρέπει να μπορούν να ιεραρχηθούν όλα τα πιθανά αποτελέσματα (π.χ. εφόσον διατίθενται οι επιλογές X , Y και Z , η επιλογή X προτιμάται έναντι της επιλογής Y και η επιλογή Y προτιμάται έναντι της επιλογής Z).
 - Πρέπει να είναι συνεπής (μεταβατική) με την έννοια ότι αν το X προτιμάται (ή αδιάφορο) έναντι του Y και το Y προτιμάται (ή αδιάφορο) έναντι του Z τότε το X να προτιμάται (ή αδιάφορο) έναντι του Z .
 - Η ιεράρχηση μεταξύ των επιλογών X και Y πρέπει να είναι ανεξάρτητη από την ιεράρχησή τους έναντι κάποιας άσχετης επιλογής Z .
 - Πρέπει να εκφράζονται οι προτιμήσεις των ατόμων. Αν όλα τα άτομα προτιμούν το X από το Y τότε και η κοινωνία πρέπει να προτιμά το X από το Y .

Η παρουσίαση συμπληρώνει και δεν υποκαθιστά τα προτεινόμενα συγγράμματα.

